

Harmonie en fanfare

Nol Verhagen

Toen aan het eind van de 19de eeuw, na de aanleg van de spoorweg, de bloei van Bussum op gang begon te komen ontstond er al snel behoefte aan 'leven in de brouwerij'. Her en der werden toneelclubjes, zangverenigingen en muziekgezelschappen opgericht. Ze traden op in achterzalen van cafés en hotels, zoals De Harmonie aan de Brinklaan of Hotel Nieuw Bussum aan de Nieuwe 's-Gravelandseweg, dat zelfs in een houten tent naast het hotel een soort concertzaal had. Optredens van dergelijke gezelschappen werden dikwijls gevolgd door een 'bal na', dat niet zelden een nog grotere attractie was dan het toneelstuk of concert dat eraan voorafging.

Zo werd in 1891 ook Harmonie Crescendo opgericht. De naam Crescendo is heel populair in muziekland, in het bijzonder bij harmonie- en fanfare-orkesten. In de muziek betekent crescendo steeds harder of luider, maar het kan natuurlijk ook worden uitgelegd als steeds beter, in opgaande lijn. Het harmonieorkest was een betrekkelijk jong fenomeen, ontstaan in het kielzog van de Franse Revolutie, als een soort volkse variant op het symfonieorkest, en met een

militair tintje. Het verschil tussen harmonie en fanfare wordt gevormd door de houtblazers, zoals klarinetten en hobo's – de harmonie heeft die wel, de fanfare niet.

Een concours in 1895

Opmerkelijk is dat de harmonie werd opgericht aan de 'boerenkant' van Bussum, in Café Nassau op de hoek van de Brinklaan en de Nassaulaan, dat ook wel Café Bus werd genoemd naar de eigenaar, Gijs Bus,

Crescendo kort na de oprichting, 1898 (foto Gooi & Vecht Historisch)

die tevens de eerste (ongeschoolde) dirigent van Crescendo was. Maar men repeteerde wel in de houten tent van Hotel Nieuw Bussum, aan de Spiegelkant van het spoor. Enkele kapitaalkrachtige Bussumers met bekende namen als Vrakking en Lammert Majoor, zorgden voor de fondsen waarmee de eerste instrumenten konden worden gekocht. Al in februari 1892 gaf het gezelschap zijn eerste openbare uitvoering. En nauwelijks een

paar jaar later werden de eerste prijzen behaald op een concours in Gorinchem. In 1895 organiseerde Crescendo het jaarlijkse concours voor Harmonie- en Fanfarecorpsen van de provincie Noord-Holland, dat twee dagen duurde en waar 13 corpsen aan meededen. Op zondagavond was er een wedstrijd om de Prix d'Excellence in de muziektent op de Brink en op maandagavond was er, na volksspelen op de Brink en een uitvoering der Gymnastiek-Vereeniging, een 'Schitterend Vuurwerk'. De organisatie van zo'n festijn was een prestatie van formaat, als je bedenkt dat het dorp, ondanks de onstuimige groei van de afgelopen decennia, toch nog altijd maar zo'n 4500 inwoners telde.

De muziektent

Die muziektent op de Brink was een belangrijk element in het muziekleven van die tijd. De Brink was destijds nog echt de dorpskern. In 1898 was daar, voor de St.-Vituskerk, al de Wilhelminafontein verzezen ter gelegenheid van de kroning van koningin Wilhelmina. Kort daarna moet ook (door de gemeente) de muziektent zijn neergezet. In die tent werden in de zomer regelmatig concerten gegeven, zo vaak zelfs dat de gemeenteraad in 1901 op aan-

dringen van omwonenden, concerten op zondag – de dag des Heren – verbod. Dat stuitte weer op protest van andere burgers, maar zelfs een petitie van meer dan 350 inwoners mocht niet baten. Het laat wel zien hoe populair de harmonie in korte tijd was geworden. Crescendo trad dan ook te pas en te onpas op. Er werd wel gezegd dat er in Bussum geen kip geslacht kon worden, of Crescendo was erbij. Bij alle plaatselijke evenementen, de paardenrennen op de renbaan aan de Franse Kampweg, op Koninginnedag, bij het jubileum van de burgemeester... overal was Crescendo te horen. Bij de concerten op de Brink zag het vaak zwart van de mensen. Alle Bussumse burgemeesters, met uitzondering van NSB-burgemeester Nieuwenhuis, lieten zich met graagte benoemen tot beschermheer van Crescendo. De vrouw van burgemeester Van Suchtelen van de Haare schonk de harmonie zijn eerste vaandel en de vrouw van burgemeester Holthuisen schreef in 1991 het jubileumboek bij het 100-jarig bestaan van Crescendo.

Ordeverstoring

Omstreeks 1910 deed zich een nieuw fenomeen voor dat de harmonie tot in lengte van dagen zou achtervolgen:

Crescendo treedt op voor publiek in de muziektent op de Brink, 1900 (foto Gooi & Vecht Historisch)

Crescendo organiseerde in 1904 een nationaal concours t.g.v. het 12½-jarig jubileum

Penning uitgegeven bij het concours van 1904

verregaande ordeverstoring tijdens concerten door opgeschoten jongelui en halfdronken soldaten uit de Vesting Naarden. In 1918 was het 'zo'n kabaal rond de tent, dat de muziek zo goed als geheel verloren ging. Geschreeuw van kinderen, vechtpartijtjes van jongelui, zelfs een kwajongen die een zakdoekje stal', schrijft mevrouw Holthuisen ruim zeventig jaar later. Het bleek een hardnekkig probleem dat maar niet op te lossen was. Toen de muziektent verplaatst werd naar het Wilhelminaplantsoen en later naar Sportpark Zuid en nog later (incidenteel) naar de Kom van Biegel en zelfs naar het plein bij het nieuwe gemeentehuis, verhuisden de ordeverstoorders gewoon mee.

De muziektent op de Brink omstreeks 1920; op de achtergrond de Wilhelminafontein

Concurrentie

Lange tijd had Crescendo het rijk alleen. Jaar in jaar uit verzorgde de harmonie 's zomers wel twintig concerten. Van tijd tot tijd moest er gebedeld worden om nieuwe instrumenten te kunnen kopen. Met frisse tegenzin werd in 1936 de eerste vrouw tot de gelederen toegelaten, op voorwaarde dat het bij die ene vrouw zou blijven.

Crescendo was intussen doorgestoten tot de Ereafdeling, de op één na hoogste klasse van de harmoniecompetitie.

Maar op het thuisfront in Bussum dook een mededinger op: de katholieken van de RK Werkliedenvereniging St. Joseph vonden dat er een katholieke harmonie moest komen

en richtten in 1939 Muziekvereniging St. Jozef op.

Heden ten dage is het moeilijk te begrijpen waarom de katholieken zo nodig voor zichzelf moesten beginnen. Crescendo was immers een neutrale vereniging, waar ook katholieken welkom waren – katholieken zullen zelfs in de meerderheid zijn geweest, gelet op de samenstelling van de Bussumse bevolking. Misschien speelde de tegenstelling arm-rijk een rol. Crescendo was van de middenstand, terwijl St. Jozef voortkwam uit de katholieke arbeidersbeweging. Maar in de loop van de 20ste eeuw ontstond er ook een nieuwe concurrentiestrijd tussen de verschillende religieuze stromingen. Zo was in 1937 onder auspiciën van de Christelijke Oranjevereniging ook al een Christelijke Oranje Fanfare opgericht. En zo kwam er na de oorlog (in 1948) nog een eveneens christelijk (lees: protestants) tamboer- en pijpercorps Prins Maurits bij. De Oranje Fanfare had de oorlog niet overleefd, maar

desondanks liepen er in de jaren vijftig wel drie orkesten rond in Bussum. Die moesten allemaal worden voorzien van instrumenten. En van uniformen.

Uniformen

Lange tijd musicerden de leden van harmonie en fanfare in hun eigen kloffie. Als je de foto's uit de eerste helft van de vorige eeuw bekijkt, zie je dat dat wel een min of meer deftig kloffie was, met vest en horlogeketting, maar in elk geval géén uniform. Wel hadden al die gezelschappen vaandels, waar de bij concoursen gewonnen prijzen en medailles werden opgespeld. Na de oorlog, wellicht onder de invloed van het militaire vertoon uit de oorlogsjaren, kreeg men plotseling behoefte aan uniformen. Dat had ook te maken met het optreden van de orkesten. Niet langer alleen in een muziktent of muziekzaal, maar ook in optocht door het dorp. Van die tijd dateert ook de uitdrukking 'met de muziek mee', voor iemand

die met de noorderzon was vertrokken... Toen in 1957 het filiaal van de HEMA aan het Julianaplein werd geopend, werd een optreden van Crescendo afgeblazen omdat men niet in uniform kon verschijnen. Dat was ook de directe aanleiding voor het aanschaffen van het eerste uniform, na een uitgebreide inzamelingsactie onder de Bussumse bevolking. Tijdens de Italiaanse weken van 1958 liepen zowel St. Jozef als Crescendo in splinternieuwe donkerblauwe

**Crescendo bestaat
40 jaar, 1931**

**De jonge harmonie
St. Jozef, 1940
(foto Gooi & Vecht
Historisch)**

St. Jozef in de jaren vijftig

uniformen, de een afgebiesd met goud en de ander met zilver. Het showelement zou een steeds belangrijker plaats gaan innemen in het muziekleven.

Vijos

Dat showelement kwam onder meer tot uiting in de vorming van afzonderlijke drumbands, die soms met de rest van het orkest, maar soms ook afzonderlijk

optraden. Een bijzondere rol was (en is) in Bussum weggelegd voor drum- en showband Vijos (afkorting van Vitus/Jozef), die in 1957 werd opgericht door de Broeders van Maastricht die de St.-Vitussschool en de St.-Jozefschool bestierden.

Harmonie St. Jozef was nauw bij de oprichting van Vijos betrokken. Aanvankelijk deden er alleen jongens mee, maar na het vertrek van de Broeders uit Bussum in

Tamboer- en pijpercorps Prins Maurits in 1965 (foto Gooi & Vecht Historisch)

St. Jozef in 1989, nog mét majorettes

1960 werden ook meisjes toegelaten.

Vijos was echt een doorslaand succes. Binnen de kortste keren deden er tientallen basisschoolleerlingen mee. Als ze van school afgingen moesten ze ook de drumband verlaten. De spijt daarover leidde in 1974 tot oprichting van de showband, waar de oud-leerlingen onderdak vonden. In 1982, bij het 25-jarig bestaan, telde de vereniging niet minder dan 170 leden en was Vijos uitgegroeid tot een volwassen orkest. Ook bij St. Jozef en Crescendo ontstond behoefte aan meer 'uiterlijk vertoon'. Beide verenigingen werden omstreeks 1970 uitgebreid met een corps majorettes, een uit Amerika overgewaaid fenomeen.

Tijden veranderen

Hoewel Crescendo in 1951 nog triomfantelijk de eerste intocht van Sinterklaas op de televisie begeleidde, betekende de komst van de televisie toch

een grote omwenteling in de amusement-sculptuur, die ook niet voorbijging aan de harmonie en fanfare. De belangstelling van jongeren voor deze vorm van muziekbeoefening liep in de jaren zestig zienderogen terug. De jeugd had ook geen zin om in een 'apenpakje' door het dorp te marcheren. En voor vertier was men allang niet meer aangewezen op een optreden van de dorpsharmonie met bal na. Crescendo en St. Jozef waren een tijd lang van elkaar afhankelijk om volwaardig te kunnen

Het pas opgerichte Vijos bij het afscheid van de Broeders van Maastricht in 1960

Vijos in 1992

optreden, maar gingen eind jaren tachtig toch weer ieder hun eigen weg, hoewel St. Jozef in die tijd van zijn geloof afviel. Beide orkesten besloten weer een 'zittend orkest' te worden, zoals ze ook waren begonnen. De majorettes verdwenen uit het beeld.

Hoe gaat het nu met ze?

In de jaren negentig drong de gemeente aan op fusie, met de jaarlijkse subsidie als drukmiddel. De orkesten reageerden verontwaardigd. Maar uiteindelijk zou het er toch van komen. Crescendo en St. Jozef gingen in 2013 op in Muziekvereniging Het Gooi. Het is nu een groot harmonieorkest van wel zestig leden. Behalve enkele kleinere optredens geeft de vereniging jaarlijks een groot concert

in Spant! De Prins Maurits Band bestaat nog zelfstandig en omschrijft zichzelf als 'een kleine maar bloeiende muziekvereniging'. Er is een harmonieorkest(je) en een slagwerkgroep, die veelal samen optreden. Vijos is een show- en *marchingband*, die nog in vol ornaat optreedt. Naast het grote orkest van ongeveer veertig man/vrouw, dat tweemaal per jaar een groot concert geeft, is er een klein orkest (*Smallband Vijos*) van een man/vrouw of twintig, dat bij allerlei gelegenheden acte de présence geeft. Wie niet meer wil optreden maar nog wel muziek wil maken kan aanschuiven bij Vijos Plus. En dan is er nog Jong Vijos, waar je al vanaf 7 jaar aan mee kunt doen – de kweekvijver voor het grote orkest.